

Marek Stokłosa

Kollokwium habilitacyjne ks. dra Bartosza Nowakowskiego

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 56/4, 201-205

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

aktywności w cyberprzestrzeni, które prawo kanoniczne może ukierunkowywać. Prawo, które podąża za życiem, nie może tylko biernie przyglądać się rozwojowi nowych zachowań, postaw, czy instytucji społecznych. Prawodawca kościelny, na różnych poziomach, winien podejmować działania legislacyjne oraz pozaustawowe. Synody diecezjalne, partykularne i Konferencja Episkopatu coraz aktywniej powinny zauważać zastosowanie Internetu w misji kościelnej, w każdym z omówionych trzech zakresów. Działalność ustawodawcza czy administracyjna winna zmierzać do zasadniczego celu Kościoła: do zbawienia dusz.

Rada Wydziału Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, biorąc pod uwagę pozytywną ocenę rozprawy habilitacyjnej i całego dorobku naukowego Habilitanta oraz wynik kolokwium habilitacyjnego, podjęła uchwałę w sprawie nadania ks. dr. Arkadiuszowi Domaszewskiemu stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego.

Arkadiusz Mróz

KOŁOKWIUM HABILITACYJNE KS. DRA BARTOSZA NOWAKOWSKIEGO

Dnia 24 września 2013 roku na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie odbyło się kolokwium habilitacyjne ks. dra Bartosza Nowakowskiego, adiunkta w zakładzie Prawa Kanonicznego na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Kolokwium habilitacyjnemu przewodniczył Dziekan Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW – ks. prof. UKSW dr hab. Henryk Stawniak.

Podstawę przewodu habilitacyjnego stanowiła rozprawa zatytułowana: *Rozwiązanie małżeństwa in favorem fidei. Źródła, ewolucja, aktualne normy*, Poznań 2013, ss. 313. W charakterze recenzentów dorobku naukowego i rozprawy habilitacyjnej wystąpili: ks. prof. dr hab. Wiesław Wenz (PWT Wrocław), ks. dr hab. Andrzej Pastwa, prof. UŚ, ks. dr hab. Lucjan Świto, prof. UWM oraz ks. prof. dr hab. Wojciech Góralski (UKSW).

Rozprawa habilitacyjna ks. dra Bartosza Nowakowskiego jest poświęcona zagadnieniu rozwiązania małżeństwa niesakramentalnego na korzyść wiary. Kościół katolicki głosi zawsze absolutną nierozzerwalność sakramentu małżeństwa. Katechizm Kościoła Katolickiego, uznany przez Jana Pawła II za

„pewną normę nauczania wiary”, streszcza nauczanie na ten temat w następujących słowach: „*Węzeł małżeński został więc ustanowiony przez samego Boga, tak że zawarte i dopełnione małżeństwo osób ochrzczonych nie może być nigdy rozwiązane. Węzeł wynikający z wolnego, ludzkiego aktu małżonków i z dopełnienia małżeństwa jest odtąd rzeczywistością nieodwołalną i daje początek przymierzcu zagwarantowanemu wiernością Boga. Kościół nie ma takiej władzy, by wypowiadać się przeciw postanowieniu mądrości Bożej (por. KPK, kan. 1141)”(n. 1640). Przymiot nierozzerwalności małżeństwa należy dziś do najbardziej kwestionowanych. Ustawodawstwa państwowe, przyczyniły się do upowszechnienia tzw. mentalności rozwodowej, aprobującej rozwiązywalność węzła małżeńskiego. Istota nierozzerwalności małżeństwa polega natomiast na tym, iż związku małżeńskiego nie można zawrzeć na określony czas. Ponadto ani wola jednego z małżonków, ani jakakolwiek władza doczesna nie może takiego małżeństwa rozwiązać z żadnej przyczyny, a koniec jego trwania wyznacza śmierć jednego z małżonków.*

W Kościele katolickim, oprócz sakramentalnych związków małżeńskich, wyróżnia się małżeństwo związane naturalnym węzłem małżeństwa. Istnieje ono pomiędzy dwojgiem małżonków w sytuacji, kiedy oboje są nieochrzczeni albo jeden z małżonków jest nieochrzczony, a drugi został ochrzczony w Kościele katolickim lub w innej wspólnocie chrześcijańskiej. Ten naturalny węzeł małżeński może być w szczególnych przypadkach i z poważnych przyczyn rozwiązany na mocy władzy „wiązania i rozwiązania”, którą Chrystus powierzył swemu Kościołowi. Rozwiązanie węzła małżeńskiego *in favorem fidei* reguluje Instrukcja *Potestas Ecclesiae* Kongregacji Nauki Wiary z dnia 30 kwietnia 2001 r. Rozwiązanie węzła na korzyść wiary jest procedurą administracyjną, która kończy się ewentualnym udzieleniem łaski i należy ją odróżnić od procesu o stwierdzenie nieważności małżeństwa oraz procedury rozwiązania małżeństwa ważnie zawartego i niedopełnionego.

Rozprawa habilitacyjna ks. dra Bartosza Nowakowskiego składa się z: spisu treści; wykazu skrótów; wstępu; czterech rozdziałów merytorycznych, z których każdy jest zakończony wnioskami; zakończenia; dwóch załączników; bibliografii oraz streszczenia i spisu treści w języku włoskim i angielskim.

We wstępie autor wyjaśnia przyczyny podjęcia tematu rozprawy habilitacyjnej oraz problematykę z nim związaną, opisuje metody badań, uzasadnia konstrukcję pracy oraz wskazuje na źródła swoich badań.

W pierwszy rozdziale – «Władza Kościoła nad małżeństwem i jego rozwiązaniem» – habilitant wskazuje podstawy, które umożliwiają ingerencję Kościoła w małżeństwo na wielu płaszczyznach, w tym także w odniesieniu

do związków niesakramentalnych. Autor, poprzez analizę stanowiska Kościoła w zakresie troski o trwałość i nierozzerwalność małżeństwa, ukazuje podstawy wykonywania władzy w odniesieniu do związków niesakramentalnych. W tym kontekście wyjaśnia relację zachodzącą pomiędzy zasadą nierozzerwalności małżeństwa a możliwością jego rozwiązania. Następnie objaśnia podstawy udzielenia przez papieża łaski rozwiązania małżeństwa ze względu na dobro wiary. Wskazuje przy tym na różnice między rozwiązaniem małżeństwa na korzyść wiary a orzeczeniem nieważności małżeństwa.

Rozdział drugi – «Kształtowanie się przywileju wiary: perspektywa biblijno-teologiczno-kanoniczna» – ukazuje ewolucję przywileju wiary w kontekście historycznym, biblijnym, teologicznym i prawnym. Habilitant swoją analizę opiera na nauczaniu Ojców Kościoła, papieży, synodów i soborów. Od początku nauczanie to stało na straży godności sakramentalnej małżeństwa. Zagadnienie przywileju wiary rozważano w pierwszym tysiącleciu jedynie w kontekście przywileju Pawłowego. Dopiero w drugim tysiącleciu, wraz z procesem wyodrębnienia kanonistyki od teologii, jako samodzielnej dyscypliny naukowej, zaczęto analizować różne rodzaje małżeństwa, także w odniesieniu do przywileju wiary, nie tylko w orbicie przywileju Pawłowego. Autor przytacza nauczanie Gracjana innych papieży, które dało fundamenty doktrynalne dla dalszego rozwoju instytucji wiary. Zwraca uwagę na XVI wieczną naukę papieży odnoszącą się do rozwiązywania małżeństw osób nieochrzczonych w kontekście problemów związanych z poligamią, nawróceniem czy przyjęciem chrztu. Rozważania drugiego rozdziału kończą się interpretacją przywileju wiary w ujęciu KPK z 1917 i KPK/83. Kodyfikacja pio-benedyktyńska, uwzględniając wcześniejsze osiągnięcia Kościoła, w sposób zasadniczy wyodrębnia instytucję przywileju Pawłowego od instytucji rozwiązania małżeństwa mocą władzy papieskiej. Natomiast KPK/83 opiera się na nauce Soboru Watykańskiego II i na doświadczeniu Kościoła w zakresie praktyki rozwiązywania małżeństw, ujętym zwłaszcza w dwóch papieskich instrukcjach, których merytoryczna treść została przybliżona przez habilitanta w kolejnym rozdziale.

Przedmiotem rozdziału trzeciego – «Rozwiązanie małżeństwa *in faworem fidei* w świetle XX-wiecznej Instrukcji Kongregacji Nauki Wiary» – jest analiza porównawcza dwóch instrukcji Kongregacji Doktryny Wiary: *Connubia inita* (1934) i *Ut notum est* (1973). Dokumenty te, świadomie wyłączone z obszaru drugiego rozdziału, wpisują się znacząco w ewolucję rozwiązywania małżeństw *in faworem fidei* tak w aspekcie materialnym, jak i procesowym. Instrukcja *Connubia inita* była owocem kodyfikacji pio-benedyktyńskiej, ko-

relując z jej normami. Natomiast instrukcja *Ut notum est* była owocem ducha Soboru Watykańskiego II. Oba dokumenty są prekursorskie i fundamentalne dla nowej instrukcji z 2001 roku, zarówno na płaszczyźnie małżeńskiego prawa materialnego, jak i procesowego.

W rozdziale czwartym «Proces rozwiązywania małżeństwa *in favorem fidei* w fazie diecezjalnej i na poziomie Stolicy Apostolskiej w oparciu o aktualne normy» – habilitant podejmuje naukową analizę obowiązujących aktualnie „Norm dotyczących przeprowadzenia procesu o rozwiązanie węzła na korzyść wiary” (*Potestas Ecclesiae*). Najpierw zastają przedstawione rodzaje małżeństw, które mogą być rozwiązane na podstawie obowiązujących Norm Kongregacji Nauki Wiary. Następnie, po ustaleniu kompetencji w zakresie postępowania o rozwiązanie małżeństwa *in favorem fidei*, zostają omówione nie tylko te warunki, od których zależy ważne udzielenie łaski, ale także te, które wpływają na godziwość aktu rozwiązania małżeństwa. W dalszej części rozdziału została omówiona szczegółowo całość postępowania administracyjnego, począwszy od złożenia prośby przez zainteresowaną stronę, poprzez prowadzenie sprawy na etapie diecezjalnym, aż do zakończenia postępowania w Kongregacji Nauki Wiary i udzielenia łaski przez papieża.

W zakończeniu rozprawy habilitacyjnej autor przedstawia umotywowane wnioski, będące wynikiem jej rozważań nad problematyką rozwiązywania małżeństwa *in favorem fidei*.

Do rozprawy habilitacyjnej zostały dołączone dwa załączniki. Pierwszy, w języku łacińskim i polskim tłumaczeniu, to „Norm dotyczących przeprowadzenia procesu o rozwiązanie węzła na korzyść wiary”, natomiast drugi, w języku włoskim i polskim tłumaczeniu, to „Nota dotycząca aspektów dokumentalnych i proceduralnych spraw na korzyść wiary”. Stanowią one zasadniczą pomoc dla tych, którzy na etapie diecezjalnym są odpowiedzialni za właściwe przeprowadzenie postępowania o rozwiązywanie małżeństwa *in favorem fidei*.

Opublikowana rozprawa habilitacyjna, będąca analizą przepisów materialnych i proceduralnych w zakresie rozwiązywania małżeństw na korzyść wiary, jest cenną monografią wobec braku całościowego opracowania tego zagadnienia w języku polskim. Stanowi swego rodzaju *vademecum*, które niewątpliwie będzie służyło pomocą pracownikom kurii diecezjalnych i sądów kościelnych w poprawnym prowadzeniu przez nich procedury o rozwiązanie małżeństwa na korzyść wiary.

Rada Wydziału Prawa Kanonicznego, biorąc pod uwagę pozytywną ocenę rozprawy habilitacyjnej i całego dorobku naukowego habilitanta oraz wynik kolokwium habilitacyjnego, podjęła uchwałę w sprawie nadania ks. dr. Bartoszowi Nowakowskiemu stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego.

ks. Marek Stokłosa SCJ

NOWI MAGISTRZY PRAWA KANONICZNEGO

- ANISZEWSKI MICHAŁ, przedkładając pracę pt. *Symbole religijne w edukacji publicznej w wybranych państwach Unii Europejskiej*, napisaną pod kierunkiem ks. prof. dra hab. J. Krukowskiego;
- AUGUŚCIK MARIUSZ, przedkładając pracę pt. *Słuszność kanoniczna i epikia w prawie kościelnym*, napisaną pod kierunkiem ks. dra hab. T. Gałkowskiego, prof. UKSW;
- AYDOĞDU DOROTA, przedkładając pracę pt. *Związki pozamałżeńskie oraz status dzieci pozamałżeńskich w Starożytnym Rzymie*, napisaną pod kierunkiem dra M. Jońcy;
- BALDYGA PRZEMYSŁAW, przedkładając pracę pt. *Zmiana przepisów o hipotecę jako prawnorzeczowe zabezpieczenie wierzytelności i ich znaczenie*, napisaną pod kierunkiem prof. dra hab. J. Błęszyńskiego;
- BARANOWSKA AGNIESZKA, przedkładając pracę pt. *Pewność moralna sędziego w procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa w świetle przemówień Jana Pawła II do Roty Rzymskiej*, napisaną pod kierunkiem ks. dra hab. J.H. Gręźlikowskiego, prof. UKSW;
- BĄBIK SEBASTIAN, przedkładając pracę pt. *Przymioty małżeństwa w prawie kanonicznym i prawie polskim*, napisaną pod kierunkiem ks. dra hab. J.H. Gręźlikowskiego, prof. UKSW;
- BŁAŻEJCZYK PAULINA, przedkładając pracę pt. *Ochrona znaków towarowych powszechnie znanych*, napisaną pod kierunkiem prof. dra hab. J. Błęszyńskiego;
- BONIECKA MONIKA, przedkładając pracę pt. *Przeszkody małżeńskie w prawie kanonicznym i cywilnym*, napisaną pod kierunkiem ks. dra hab. H. Stawniaka, prof. UKSW;
- BORKOWSKI MICHAŁ, przedkładając pracę pt. *Twórczość pracownicza w szkolnictwie wyższym*, napisaną pod kierunkiem prof. dra hab. J. Błęszyńskiego;